

Ewa Kucyper

"Determinanty środowiskowe niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży", Adam Stankowski, 2002 : [recenzja]

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (18-19), 426-428

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ewa Kucyper

Recenzja książki: Adam Stankowski, Determinanty środowiskowe niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży.

Wydawnictwo Gnome 2002

Prezentowana książka, napisana przez znawcę problematyki niedostosowania społecznego i autora wielu publikacji z tego zakresu, podejmuje wiele istotnych wątków przybliżających odbiorcy zagadnienie wpływu, tkwiących w środowisku społecznym czynników, na powstawanie omawianego zjawiska. Niedostosowanie społeczne dzieci i młodzieży nie powstaje jako jednorazowy aut, ale jest efektem wieloletniego niekorzystnego oddziaływania przeplatających się i współwystępujących czynników zewnątrzpochodnych i uwarunkowanych konstytucjonalnie. Punktem wyjścia rozważań Autora omawianej publikacji jest założenie o konieczności pozbycia się nawyku dokonywania nieustannych ocen innych ludzi na rzecz zrozumienia ich zachowania. Dotyczy to szczególnie młodych ludzi, tak przecież wrażliwych na wszystko, co dzieje się w ich otoczeniu. Różne zjawiska związane z procesem wychowania, socjalizacją, mechanizmami przystosowawczymi, zjawiska wynikające z relacji pomiędzy środowiskiem szkolnym i pozaszkolnym stworzyły płaszczyznę, na której Autor dokonuje szeregu cennych interpretacji i analiz.

Rozdział pierwszy omawianej pracy zawiera charakterystykę wpływających z rozwoju moralnego i społecznego implikacji dla procesu wychowania. Osadzenie prowadzonych tu rozważań w interdyscyplinarnym kręgu nauk społecznych stwarza szeroką perspektywę ukazującą spory o wartości nadrzędne. Na tym tle przedstawiony został proces przystosowania jednostki do wymagań życia społecznego wraz z zagrożeniami jego przebiegu. Odwołanie się przy tym do psychologicznej interpretacji stanowi wyraz konsekwentnego dążenia Autora do przedstawienia omawianych zjawisk w szerokim kontekście naukowym. Nie oznacza to jednakże unikania łączenia wątków teoretycznych z obszarem działań praktycznych. Przeciwnie - to właśnie bogate doświadczenie zawodowe Autora pozwala jeszcze do głębiej odnieść ustalenia teoretyczne do płaszczyzny praktycznych działań pedagogicznych. Przytoczone jednak w omawianej pracy teoretyczne koncepcje rozwoju społecznego jednostki podkreślają dynamizm całego procesu i wskazują na jego końcowy efekt, jakim jest właściwe lub złe dostosowanie się do rzeczywistych społecznych warunków życia.

Nie można, rozważając środowiskowe determinanty niedostosowania społecz-

nego, pominąć czynników tkwiących w rodzinie. Autor wyszedł w swojej pracy od przedstawienia krótkiego przeglądu definicji rodziny jako grupy społecznej i omówienia jej funkcji. Szczególną uwagę poświęcił jednak rodzinie patologicznej, podkreślając psychologiczne konsekwencje dysfunkcjonalności rodziny dla przebiegu procesu przystosowania i jego zakłóceń.

Powołując się na ustalenia wielu badaczy zagadnienia, Autor podkreśla również w swej pracy znaczenie komunikacji interpersonalnej w obrębie rodziny. Procesy związane z tym aspektem życia rodzinnego, wszelkie ich zakłócenia i nieprawidłowości stać się mogą istotnym czynnikiem zaburzającym przystosowanie społeczne jednostki. Podobnie postawy rodzicielskie, których wpływ na jakość komunikacji i interakcje członków rodziny zajmuje znaczącą pozycję wśród omawianych w pracy rodzinnych uwarunkowań niedostosowania społecznego. W rodzinie, podobnie jak w każdej innej grupie społecznej, występuje szereg konfliktów (potrzeb, ról, wartości). W przedstawianej pracy również zwrócona została uwaga na ten aspekt funkcjonowania życia rodzinnego. Autor odwołał się przy tym do przeprowadzonych przez siebie badań dotyczących preferowanych stylów rozwiązywania konfliktów. Interesująco wypadają tutaj znów odniesienia do praktyki pedagogicznej.

Znaczącą część całej pracy stanowi charakterystyka szkoły jako środowiska wychowawczego. Tej problematyce został poświęcony w całości rozdział trzeci. Zostały w nim kolejno omówione takie zagadnienia jak: klasa szkolna jako grupa społeczna, dziecko w roli ucznia oraz wpływ szkoły na zakłócenia w procesie dostosowywania się uczniów do wypełniania obowiązków szkolnych. Podobnie jak poprzednio, Autor powołuje się na wyniki przeprowadzanych w ubiegłych latach badań, zamieszczając równocześnie własne przemyślenia i wnioski. Kończące rozdział trzeci rozważania na temat dysfunkcjonalności szkoły stanowią jednocześnie wprowadzenie w tematykę niepowodzeń szkolnych i ich znaczenia w procesie powstawania niedostosowania społecznego, która przedstawiona została w następnym rozdziale.

Wiele miejsca w rozdziale czwartym zajmują kwestie osobowości, umiejętności zawodowych, autorytetu i przygotowania nauczyciela- wychowawcy jako animatora oddziaływań pedagogicznych. Jego wiodącą rolę w procesie wychowania- co zostało również zaznaczone w omawianej publikacji- podkreśla się również wspólnie. Umiejętności kierowania grupą stanowią istotny element warsztatu metodycznego każdego pedagoga. Jednak oddziaływanie środowiska szkolnego nie sprowadza się wyłącznie do wpływu wychowawcy. W procesie dostosowywania się jednostki uczestniczą aktywnie również grupy rówieśnicze, co Autor szczegółowo analizuje, poświęcając uwagę m.in. wpływom rówieśników na efektywność nauki szkolnej i postawom uczniów wobec szkoły.

Znaczącym problemem są negatywne postawy ucznia wobec szkoły, które im-

plikują zachowania niezgodne z oczekiwaniami społecznymi. Utrzymywanie się takiej tendencji prowadzi zazwyczaj do wystąpienia negatywizmu szkolnego, z którym współwystępują niepowodzenia szkolne. Tym zagadnieniom poświęca Autor wiele uwagi, podejmując interesującą próbę przedstawienia najbardziej istotnych elementów tej problematyki, zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i w odniesieniu do praktycznej strony działań wychowawczych.

Ostatnia część publikacji poświęcona została zagadnieniu niedostosowania społecznego. Oprócz przeglądu definicji rozdział ten zawiera omówienie symptomów i syndromów niedostosowania, jego rodzajów i dynamiki przebiegu zjawiska. Swego rodzaju podsumowaniem jest końcowy fragment rozdziału, dotyczący negatywnych ustosunkowań interakcyjnych.

Recenzowana książka nie stanowi wyłącznie przeglądu literatury i dotychczasowych badań naukowych nad niedostosowaniem społecznym i jego środowiskowymi determinantami. Szczególnie cenne jest zawarte w niej osobiste spojrzenie Autora na omawiane zjawiska i liczne odniesienia do praktyki pedagogicznej, przesycone własnymi przemyśleniami i refleksją. Ta mądra i wartościowa książka stanowi nieocenione źródło wiedzy dla wszystkich zainteresowanych szeroko rozumianym wychowaniem. Zarówno teoretycy zagadnienia, jak i praktycy, studenci, pedagodzy i rodzice- wszyscy znaleźć w niej mogą wiele interesujących informacji.